

UVODNIK

Pred nami je deseti letnik Revije za Geografijo, ki jo izdaja Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, katere glavni in odgovorni urednik je vsa ta leta doc. dr. Igor Žiberna. Člani Oddelka za geografijo smo se odločili, da posvetimo jubilejno izdajo zaslužnemu profesorju dr. Borutu Belcu, ki je praznoval 85. obletnico svojega življenja. Našemu dragemu profesorju čestitamo ob življenskem jubileju v imenu generacij študentov geografije in kolegov geografov.

Raziskovalni opus dr. Boruta Belca je izjemen, področja njegovega raziskovanja pa so še danes aktualna, zlasti na področju agrarne in socialne geografije ter vprašanj razumevanja obrobni območij v Sloveniji.

Avtorici **Karmen Kolnik** in **Eva Konečnik Kotnik** sta v svojem prispevku **Zaslužni profesor dr. Borut Belc: pomen njegovega dela za razvoj mariborske in slovenske geografije** v štirih tematskih sklopih predstavili poklicno pot Boruta Belca. V prvem sklopu predstavita začetek Belčeve poklicne poti, vpliv Antona Melika in Svetozarja Ilešiča z Oddelka za geografijo nekdanje Prirodoslovno matematične - filozofske fakultete Univerze v Ljubljani na njegovo raziskovalno delo pri proučevanju severovzhodne Slovenije. V drugem sklopu avtorici ovrednotita pomen in vlogo njegovega obgeografskega kariernega udejstvovanja, katerega posledica je med drugim ustanovitev Oddelka za geografijo na Pedagoški akademiji, kasneje na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. V tretjem sklopu povzameta razvoj njegovega raziskovalnega dela na področju geografije in pomen njegovega mednarodnega sodelovanja. Svoj prispevek skleneta z njegovim pogledom in razmišljanji, ki so bila zapisana ob intervjuju z jubilentom sredi meseca oktobra 2015.

Lučka Lorber je v članku z naslovom **Prispevek Boruta Belca k obravnavi obrobni (marginalni) območij Slovenije** podrobneje proučila njegovo vlogo pri razvoju agrarne geografije s poudarkom na raziskavah obrobni območij. Belčeva socialnogeografska proučevanja vinorodni predelov in tipologije podeželskega prostora pomenijo pomemben metodološki prispevek k teoriji agrarne geografije. Svoje raziskovanje je usmeril v proučevanje kompleksni geografski vprašanj Prlekije in širše subpanonske Slovenije. Prispevki o preoblikovanju agrarne pokrajine, o zemljiški razdrobljenosti in nerazvitosti severovzhodne Slovenije ter o regionalno razvojni problematiki obmejnih območij, kažejo na njegovo raziskovalno usmerjenost v proučevanje degradiranih, manj razvitih, obrobni in obmejnih območij. Pri svojem znanstvenem, strokovnem, pa tudi pedagoškem delu je posegel na različna geografska področja, kar je bilo nedvomno povezano z njegovim več kot petdesetletnim sodelovanjem z osrednjimi slovenskimi geografskimi inštitucijami in vključenostjo v Mednarodno geografsko zvezo (IGU). V začetku devetdesetih let je sodeloval pri oblikovanju nove IGU komisije, ki se je ukvarjala z marginalnostjo. S proučevanjem demografskih kazalnikov, zgodovinskih vzrokov obrobni, predvsem obmejnih območij pred in po osamosvojitvi je Belc pomembno prispeval k razumevanju regionalni in lokalni razvojni razlik v obrobni območij.

Igor Žiberna v prispevku **Spreminjanje rabe tal v Vzhodni Ljutomersko-Ormoški gorici v obdobju 2000-2015 v povezavi z izbranimi fizično geografskimi značilnostmi** citira Belčeva najzgodnejša raziskovalna dela, znanstveno monografijo Ljutomersko-ormoške gorice: agrarna geografija, objavljene leta 1968. S sodobni kartografski metodami je nazorno prikazano

spreminjanje rabe tal v Vzhodnih Ljutomersko-Ormoških goricah v obdobju 2000-2015 v povezavi z izbranimi fizičnogeografskimi značilnostmi. Vzhodne Ljutomersko-Ormoške gorice sodijo med vinogradniško najvitalnejša območja severovzhodne Slovenije. Kljub temu pa regijo niso zaobšli procesi deagrarizacije in z njo povezane spremembe rabe tal, ki gredo tudi tu v smeri opuščanja obdelovalnih zemljišč, ozelenjevanja, zaraščanja in ogozdovanja. Posebna pozornost je namenjena obdelovalnim, predvsem vinogradniškim površinam. Analizirane so tudi smeri sprememb rabe tal v omenjenem obdobju.

V prispevku **Socialne razmere v Sloveniji po izbranih kazalcih** je avtor **Vladimir Drozg** prikazal nekatere socialne razmere v Sloveniji na podlagi izbranih kazalcev. Pod pojmom »socialne razmere« avtor razume okoliščine, ki se nanašajo na vitalnost prebivalstva, kakovost življenja ter na institucionalne pogoje za zadovoljevanje človekovih potreb. Bolj določno socialne razmere označi kot osebne in družbene pogoje za življenje ljudi, kar se nanaša na dohodkovni položaj posameznika (in gospodinjstva), materialno blaginjo (opremljenost gospodinjstev z materialnimi dobrinami), materialno prikrajšanost, tveganje za revščino in socialno izključenost. Pomembni so tudi nematerialni vidiki socialnega položaja, kot je dostop do zdravstvenih in socialnih storitev, možnosti izobraževanja, kulturnega udejstvovanja, participacija na različnih področjih družbenega življenja. Kazalce socialnih razmer avtor razdeli v štiri sklope, in sicer: vitalnost prebivalstva, socialna infrastruktura, materialno blagostanje ljudi ter socialno ranljive skupine prebivalcev. Podatki so zbrani in prikazani na nivoju statističnih regij. Rezultati analize podatkov niso obetavni. Slovensko prebivalstvo se hitro stara, demografska rast je posledica priseljevanj in ne naravne rasti, socialna neenakost se povečuje, obseg sredstev za socialne namene v državnem proračunu se zmanjšuje, število socialno ranljivih oseb narašča, regionalne razlike se povečujejo.

Uroš Horvat je v članku **Razvoj in demografske značilnosti prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1961 in 2015** opredelil štiri faze demografskega razvoja v mestu. Hitri rasti prebivalstva v 60. letih 20. stoletja je sledila stagnacija v 80. letih in nato depopulacija v 90. letih in po letu 2000. V primerjavi z drugimi večjimi mesti v Sloveniji je bila depopulacija najbolj intenzivna prav v Mariboru (med letoma 1981 in 2008 se je število prebivalcev zmanjšalo za okoli 12 %). Naravni prirast je v mestu konstantno negativen vse od leta 1985 dalje, selitveni prirast pa je bil negativen med letoma 1992 in 2007. Maribor med večjimi slovenskimi mesti izkazuje tudi najbolj neugodno starostno sestavo prebivalstva, z najvišjim deležem starega prebivalstva in najvišjim indeksom staranja, po zadnjem popisu prebivalstva zaostaja za drugimi mesti tudi po deležu prebivalstva z višjo ali visoko šolsko izobrazbo, čeprav je drugo največje univerzitetno mesto v Sloveniji. Glede na ugotovljene demografske značilnosti se bo v naslednjih dveh desetletjih v mestu bistveno povečal delež prebivalstva v starosti 65 let in več, kar bo zahtevalo nove oblike organiziranja dejavnosti v mestu in prilagajanja starejši populaciji.

Ana Vovk Korže se pri svojem delu ukvarja z raziskavami trajnostnega upravljanja z naravnimi viri. V prispevku **Vrednotenje trajnostne zasnove dvojezične strategije zaščite vodnih virov** avtorica analizira pristop pisanja okoljevarstvenih strategij. Ugotavlja, da so strategije napisane sektorsko in da kljub poudarjanju trajnosti v resnici niso trajnostno zasnovane. Za utemeljitev trditve je z metodo štirih kapitalov (M4K), ki se uporabljajo za vrednotenje trajnosti, opravila analizo Dvojezične strategije z vidika trajnostne zasnove. Merila je povezanost predlaganih ukrepov v Dvojezični strategiji s štirimi kapitali, ki veljajo za steber trajnostnega

razvoja (ekonomski, socialni, okoljski in človeški kapital). Rezultat trajnostne zasnove Dvojezične strategije je pomemben za načrtovalce projektov v regiji ter lokalno skupnost, saj pokaže povezljivost med različnimi področji s ciljem, da se tovrstne strategije izogibajo ozko sektorskim pristopov, ki nimajo pozitivnega vpliva na življenje ljudi. Aktiviranje razpoložljivih potencialov, njihova povezava in motivacija ljudi ter urejenost zakonodaje, so ključni za zagon samooskrbnosti, ki je vedno posledica povezave kapitalov v regiji. Povezljivost kapitalov tudi pomeni, da se aktivirajo »mnoga kolesa«, ki ob skupni viziji peljejo v eno smer, kar je temeljna razlika od t.i. svetilniških razvojnih pristopov, ki so na zunaj sicer vidni, a v bistvu so enosektorski. Žal je to prisposodba za velike projekte tudi v Sloveniji, ki dejansko ne prinesejo dolgoročne blaginje, celo nasprotno, ustvarjajo škodo. Zato je smiselno preveriti povezljivost ukrepov strategij in podobnih razvojnih dokumentov, ko je še čas za njihovo dopolnitev in nadgradnjo.

Lučka Lorber

